

Кожура І. О.,

аспірант кафедри публічного та міжнародного права
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Анотація. Стаття присвячена виявленню та систематизації особливостей механізму адміністративно-правового регулювання банківського нагляду в особливий період (воєнний стан, фінансова криза). Обґрунтовано, що механізм набуває підвищеної інтенсивності та спирається на три базові риси: односторонність приписів (оперативні індивідуальні акти НБУ з негайним виконанням), асиметрію повноважень (перевага публічно-владних компетенцій над диспозитивністю ринку) та прямий майновий вплив на капітал, активи й зобов'язання банків. Уточнено склад елементів механізму: нормативна основа (спеціальні закони та кризові підзаконні акти), суб'єкти (НБУ, ФГВФО, суміжні регулятори), об'єкти впливу (капітал, ліквідність, ризики, IT- та платіжна інфраструктура), методи й правові засоби (припис, заборона, дозвіл, контроль, санкції), форми реалізації (додержання/виконання/використання/застосування) та адміністративні процедури (моніторинг, інспектування, раннє втручання, контроль виконання, оскарження). Показано, що спеціальними рисами періоду є тимчасові валютно-платіжні режими, підвищені буфери капіталу/ліквідності, посилене резервування, обмеження операцій із пов'язаними особами, вимоги до операційної та кіберрезильєнтності (BCP/DRP, резервні ЦОД), а також консолідований нагляд за групами. Запропоновано процесуальні гарантії, які зберігають верховенство права: тест необхідності й пропорційності, фіксовані строки (T+1/T+10/T+90), sunset-критерії деескалації, *audi alteram partem*, мотивованість рішень, судовий контроль без автоматичного зупинення. Аргументовано доцільність risk-based підходу (SREP, стрес-тести, data-driven нагляд) і KPI-рамки (відновлення нормативів, зниження ризикових експозицій, безперервність критичних функцій). Наукова новизна полягає в інтеграції матеріальних, інституційних, процесуальних і технологічних вимірів у єдину операційну модель нагляду для особливого періоду. Практична цінність – у наданні методологічної основи для проектування кризових актів НБУ/ФГВФО, калібрування пропорційності заходів, налагодження міжвідомчої координації та підтримання довіри до фінансової системи в умовах підвищених ризиків.

Ключові слова: механізм адміністративно-правового регулювання банківського нагляду в особливий період, банківський нагляд, адміністративно-правове регулювання, принципи, Національний банк України, фінансова стабільність, правовий розвиток, державний контроль.

Kozhura I. O. Features of the mechanism of administrative-legal regulation of banking supervision in a special period

Abstract. The article identifies and systematizes the features of the mechanism of administrative-legal regulation of banking supervision in a special period (martial law, financial crisis). It argues that the mechanism operates with heightened intensity and rests on three basic traits: unilateral binding orders (prompt NBU individual acts with immediate enforceability), an asymmetry of powers (the primacy of public-authority competences over market dispositivity), and a direct proprietary impact on banks' capital, assets, and liabilities. The composition of the mechanism is clarified: the normative basis (special laws and crisis by-laws), subjects (the NBU, the Deposit Guarantee Fund, and adjacent regulators), objects of influence (capital, liquidity, risks, IT and payment infrastructure), methods and legal instruments (order, prohibition, authorization, control, sanctions), forms of implementation (compliance/fulfilment/use/application), and administrative procedures (monitoring, inspections, early intervention, enforcement control, appeals). Special traits of the period include temporary FX/payment regimes, elevated capital/liquidity buffers, strengthened provisioning, restrictions on related-party transactions, requirements for operational and cyber-resilience (BCP/DRP, backup data centers), and consolidated supervision of groups. The article proposes procedural safeguards that preserve the rule of law: a necessity and proportionality test, fixed timelines (T+1/T+10/T+90), sunset criteria for de-escalation, *audi alteram partem*, reasoned decisions, and judicial review without automatic suspension. The appropriateness of a risk-based approach (SREP, stress testing, data-driven supervision) and a KPI framework (restoration of prudential ratios, reduction of risky exposures, continuity of critical functions) is substantiated. The scientific

novelty lies in integrating substantive, institutional, procedural, and technological dimensions into a single operational model of supervision for a special period. The practical value is a methodological basis for drafting crisis acts of the NBU/DGF, calibrating proportionality of measures, building inter-agency coordination, and maintaining trust in the financial system under heightened risks.

Key words: *mechanism of administrative-legal regulation of banking supervision in a special period, banking supervision, administrative-legal regulation, principles, National Bank of Ukraine, financial stability, legal development, state control.*

Постановка проблеми. Механізм адміністративно-правового регулювання банківського нагляду в особливий період повинен збалансовувати публічний інтерес фінансової стабільності з охороною майнових прав учасників ринку, забезпечувати судовий контроль за індивідуальними рішеннями регулятора (оскарження до адмінсуду без автоматичного зупинення дії акта) і сумісність із міжнародними настановами (Core Principles Basel). У результаті «кризові» повноваження залишаються легітимними, передбачуваними й підзвітними, мінімізують ризик свавілля та гарантують захист прав адресатів навіть у умовах воєнного стану.

Метою статті є розкриття особливостей механізму адміністративно-правового регулювання банківського нагляду в особливий період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адміністративно-правового регулювання банківського нагляду в Україні та за кордоном знайшло відображення у працях низки вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, дослідженню становлення та функціонування банківського нагляду приділяли увагу такі науковці, як В. Білик, О. Орлюк, О. Гетьман, І. Лукач, Н. Шевченко, О. Дзера, Л. Кравчук, В. Стельмах, які розглядали еволюцію банківських інститутів, правовий статус Національного банку України та особливості його контрольних повноважень.

Серед науковців, які аналізували адміністративно-правові аспекти регулювання банківської діяльності, слід відзначити Ю. Коваленка, В. Опришка, М. Пухтинського, В. Курила, О. Кузьменко, І. Коліушка, котрі досліджували питання державного управління фінансовою сферою, механізми контролю та відповідальності банківських установ.

Виклад основного матеріалу. У межах загального механізму правового регулювання окремим різновидом постає механізм адмі-

ністративно-правового регулювання, якому притаманна власна, специфічно організована сукупність елементів – суб'єктів, методів, форм і процедур.

І.М. Шопіна, В.А. Завгородній, О.П. Струневич пропонують під поняттям механізм адміністративно-правового регулювання розглядати суто інструментальним кутом зору, тобто крізь призму засобів (юридичного інструментарію), завдяки яким забезпечується результативний вплив на суспільні відносини. Зважаючи на останні наукові доробки, в яких приділено значну увагу існуючим у правових дослідженнях (саме в контексті даного підходу) визначенням механізму адміністративно-правового регулювання [1, с. 121-123; 2, с. 84, 86-87; 3, с. 144-148]. З даного виводу, вважаю дуже корисним для операціоналізації нагляду, особливо в кризових режимах робити фокус на «інструментарії» (припис, заборона, дозвіл, контроль, санкції), що зробить регулювання вимірюваним і керованим: зрозуміло, чим саме держава впливає і якого результату очікує. Водночас чисто інструментальний кут має обмеження: він ризикує редукувати право до «набору команд», не даючи відповіді «хто і як ними користується» та «в яких межах». Без ціннісно-нормативної мети (фінстабільність, захист прав), інституційної спроможності (компетенція НБУ/ФГВФО) і процесуальних гарантій (законність, пропорційність, *audi alteram partem*, мотивованість, судовий контроль, *sunset*-критерії) той самий інструмент може стати джерелом надмірного втручання. Тому пропоную інтегрований підхід: інструменти – ядро, але вбудовані у три додаткові рівні: 1) ціннісно-нормативний; 2) інституційно-компетенційний; 3) процедурний. У банківському нагляді даний підхід може виражатися як формула: норма/ціль → компетенція → процедура → засіб → рішення → контроль і KPI → зворотний зв'язок. Така рамка зберігає силу інструментального під-

ходу, але гарантує його легітимність і сумісність із верховенством права, що критично в особливий період.

Схожу точку зору підтримує і С.Г. Стеценко, який вважає, що механізм адміністративно-правового регулювання – категорія, котра виражає процес переведення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин, що нормами цієї галузі права регулюються [4, с. 32]; сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [5, с. 63].

І.П. Голосніченко визначає дане поняття через сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких справляється вплив на відносини, що виникають в процесі здійснення виконавчої влади [6, с. 20-21], чи, як уточнює

В.К. Колпаков зазначає, що суть механізму адміністративно-правового регулювання полягає у формуванні адміністративно-правового простору відповідно до соціальних потреб шляхом: а) забезпечення його правовими компонентами, які встановлюють доцільні правовідносини; б) визначення процедур і механізмів реалізації прав та обов'язків суб'єктів правовідносин, що сприяють ефективному досягненню поставлених цілей; в) створення умов для контролю та моніторингу виконання адміністративно-правових норм, що дозволяє своєчасно реагувати на порушення та оптимізувати регуляторний вплив; г) упорядкування взаємодії суб'єктів, забезпечення передбачуваності, прозорості та стабільності адміністративно-правових процесів; д) впровадження механізмів відповідальності за порушення встановлених правил, що підтримує баланс інтересів і забезпечує юридичну дисципліну. Еманация компонентів до механізму адміністративно-правового регулювання зумовлена чотирма ключовими детермінантами: інструментальною, функціональною, інституціональною та процедурною. Кожна з цих детермінант відіграє визначальну роль у забезпеченні ефективності механізму. *Інструментальність* формування механізму характеризується включенням у його профіль усіх можливих компонентів структури. Вона забезпечує ціліс-

ність і функціональну завершеність системи, дозволяючи узгоджено використовувати правові, організаційні та процедурні інструменти для досягнення поставлених цілей. Окрім цього, інструментальність сприяє адаптивності механізму до змінних умов, дозволяючи ефективно реагувати на нові виклики та забезпечувати стабільність адміністративно-правового регулювання. *Функціональність* формування механізму характеризується здатністю забезпечувати виконання основних завдань адміністративно-правового регулювання через чіткий розподіл ролей і відповідальності між його компонентами. Вона визначає, як саме механізм реалізує свої функції, включаючи організацію процесів, ухвалення рішень та контроль за їх виконанням. Окрім того, функціональність дозволяє забезпечити гнучкість у взаємодії різних елементів механізму, сприяючи його ефективності, злагодженості та відповідності реальним суспільним потребам і викликам. *Інституціональність* формування механізму характеризується наявністю чітко визначених суб'єктів і структур, відповідальних за реалізацію адміністративно-правового регулювання, а також їхньою взаємодією у межах встановленої правової системи. Вона забезпечує формалізацію механізму через створення організаційно-правових рамок, які регулюють діяльність як окремих інститутів, так і системи загалом. Крім того, інституціональність гарантує стабільність механізму, його здатність до відтворення і адаптації через узгоджене функціонування публічних органів, установ, процедурних норм та інших складових, що забезпечують ефективне досягнення цілей регулювання. *Процедурність* формування механізму характеризується впровадженням чітких алгоритмів і послідовностей дій, які регламентують процес реалізації адміністративно-правового регулювання. Крім того, процедурність гарантує прозорість і об'єктивність у прийнятті рішень, мінімізує ризики суб'єктивного впливу або зловживань, а також сприяє належному контролю та моніторингу за виконанням завдань механізму [7; 8, с. 112-113].

Банківський контроль у публічно-правовому розумінні здійснюється за допомогою

механізму адміністративно-правового регулювання банківського нагляду: Національний банк України (а у виведенні банків з ринку – ФГВФО) застосовує встановлені законами й підзаконними актами інструменти – пруденційні нормативи, індивідуальні приписи, безвиїзний моніторинг та інспектування, заходи впливу (обмеження операцій, докапіталізація, підвищене резервування, fit & proper), а також чіткі адміністративні процедури контролю виконання й оскарження. Саме ця система елементів забезпечує легітимний, пропорційний і результативний контроль за діяльністю банків; в особливий період вона працює у посиленому режимі (тимчасові валютно-платіжні обмеження, скорочені строки, пріоритет фінстабільності) без виходу за межі принципів верховенства права.

О.О. Драчевська акцентує увагу на необхідності вдосконалення правового регулювання механізму банківського нагляду шляхом розроблення, нормативного закріплення та введення у дію національного стандарту оцінки екологічних і соціальних ризиків суб'єктів господарювання – позичальників банків [9, с. 4]. Ідея О.О. Драчевської виглядає своєчасною й доречною: національний стандарт оцінки екологічних і соціальних ризиків (E&S) для позичальників підвищив би порівнюваність даних, зменшив «зелений» маркетинг без змісту та інтегрував би E&S у кредитний аналіз, ціноутворення і ліміти ризику на рівні нормативів НБУ (політики ризик-менеджменту, SREP/Pillar 2, розкриття). Водночас стандарт має бути пропорційним і ризик-орієнтованим, сумісним із євроінтеграційними рамками (таксономія ЄС, CSRD), а також із міжнародними бенчмарками (IFC Performance Standards, Equator Principles, OECD). Доцільно закріпити єдині визначення, джерела даних і мінімальні метрики (викиди, вплив на довкілля/спільноти, трудові стандарти), вимоги до управління й валідації моделей, сценарного аналізу кліматичних ризиків та внутрішнього контролю. Запровадження варто робити поетапно: пілоти, перехідний період, методичні гіді НБУ й «регуляторний пісочок», щоб уникнути регуляторного шоку та дублювання екологічних дозволів. Ефективність підсилять наглядові очікування (а не лише «жорсткі»

норми), включно з можливістю надбавок/знижок до капіталу за результатами E&S-оцінки і вимогами до публічних розкриттів – тоді стандарт стане не формальністю, а справжнім інструментом керування ризиком та правової визначеності для ринку.

На нашу думку, механізму адміністративно-правового регулювання банківського нагляду в особливий період притаманні наступні особливості:

1) односторонність волевиявлення регулятора (обов'язкові приписи) -це владно-розпорядчий характер рішень НБУ (а у процедурі виведення з ринку у взаємодії з ФГВФО), які приймаються без погодження з банком і є обов'язковими до виконання. Такі рішення мають форму загальних нормативних актів (постанов, положень) і індивідуальних адміністративних актів (приписів, розпоряджень, рішень про застосування заходів впливу). Вони ухвалюються у межах компетенції та на підставі закону, але не є результатом «договірної» волі сторін: банк зобов'язаний підкоритися припису регулятора, а невиконання тягне санкції.

В особливий період ця односторонність посилюється вимогами швидкості та фінансової стабільності: регулятор може невідкладно вводити валютні/платіжні обмеження, підвищені вимоги до ліквідності й капіталу, особливі правила безперервності операцій, пріоритизацію платежів для оборони та соціальних виплат. На індивідуальному рівні це проявляється у приписах банку: докапіталізуватися в стислі строки; обмежити ризикові операції; підвищити резерви; змінити політики ризик-менеджменту; відсторонити керівника, що не відповідає критеріям fit & proper (це набір вимог регулятора до керівників банків і власників істотної участі, які мають підтвердити їхню придатність і належну репутацію); зупинити виплату дивідендів; надати повні дані для нагляду. Рішення НБУ про неплатоспроможність є підставою для одностороннього запровадження тимчасової адміністрації ФГВФО.

Юридичні наслідки одностороннього припису такі:

– він має пряму дію й підлягає негайному виконанню;

– подання скарги або позову, як правило, не зупиняє його чинності;

– за невиконання застосовуються заходи впливу (штрафи, обмеження операцій, відкликання ліцензії).

Водночас механізм одностороннього волевиявлення регулятора обмежений принципами законності, пропорційності та належної процедури:

– рішення повинні бути мотивованими, виданими компетентним органом, у встановленій формі;

– для адресатів гарантуються право на оскарження в адміністративному/судовому порядку, зовнішній нагляд і публічне інформування в межах, сумісних із фінансовою стабільністю.

Наприклад,

– постановою Правління Національного банку України «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022 р. № 18 було заборонено видачу в Україні готівкових коштів у гривнях з рахунку клієнта в національній валюті в обсязі, що перевищує 100000 гривень у день (без урахування комісії банку), крім зняття готівкових коштів у гривнях: 1) з метою виплати заробітної плати та соціальних виплат; 2) з рахунків підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань), Уряду України; 3) з рахунків державних органів, уповноважених згідно із законодавством України здійснювати оперативно-розшукову, контрольно-розвідувальну, розвідувальну діяльність або досудове розслідування; 4) з рахунків дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав в Україні тощо [10].

2) **асиметрія повноважень «управляючого» та «керованого» у банківському нагляді** означає, що регулятор (НБУ, а у виведенні з ринку – спільно з ФГВФО) має публічно-владні, односторонні інструменти впливу, яких банк не має і не може «симетрично» застосувати у відповідь. Джерелом такої асиметрії є законодавчо закріплена мета захисту фінансової стабільності, вкладників і безперервності платежів, що надає регулятору право видавати обов'язкові приписи без згоди адресата.

На практиці асиметрія повноважень «управляючого» та «керованого» у банківському нагляді проявляється в наступних формах:

1) інформаційний примус і нагляд, може виражатися у формі вимоги надання будь-яких документів/даних, безвиїзний моніторинг і інспектування on-site; відмова тягне санкції;

2) контроль доступу до управління банком виражається через погодження/відмову у призначенні керівників і набутті істотної участі (fit & proper), відсторонення посадовців, що не відповідають критеріям;

3) можливість застосування заходів впливу: попередження, штрафи, ліміти/мораторії на операції (у т.ч. з пов'язаними особами), вимога докапіталізації, заборона дивідендів, зупинення/відкликання ліцензії; віднесення до проблемних/неплатоспроможних і передача в управління ФГВФО;

4) процесуальна перевага: індивідуальні рішення регулятора підлягають негайному виконанню; оскарження зазвичай не зупиняє їх дії;

5) регулятор може невідкладно вводити валютні та платіжні обмеження, підвищені вимоги до ліквідності/капіталу, вимоги до IT-резильєнтності й резервних майданчиків, пріоритизацію критичних платежів, скорочені строки на виконання приписів і розширений режим раннього втручання/стрес-тестування.

Асиметрія повноважень «управляючого» та «керованого» у банківському нагляді обмежена принципами законності, пропорційності, належної процедури і мотивованості рішень. Банку гарантуються право на адміністративне/судове оскарження, доступ до матеріалів, передбачуваність правил; застосування втручань має бути мінімально необхідним за обсягом і строком та знімається після усунення ризиків.

Наслідками асиметрії повноважень «управляючого» та «керованого» у банківському нагляді для сторін є те, що банк зобов'язаний пріоритизувати комплаєнс і управління ризиками (плани капіталізації, посилення внутрішнього контролю, своєчасні розкриття), тоді як регулятор несе відповідальність за обґрунтованість і прозору комунікацію своїх втручань. Саме така асиметрія дозволяє швидко ней-

тралізувати системні ризики під час війни, не перетворюючи нагляд на договірний процес.

3) **застосування до майнових відносин (капітал, активи, зобов'язання) за законами і підзаконними актами** означає, що рішення регулятора прямо впливають на капітал, активи та зобов'язання банку і, опосередковано, на майнові права клієнтів. У особливий період такий вплив здійснюється на підставі законів («Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», санкційне та AML-законодавство) і підзаконних актів НБУ/ФГВФО, має владно-розпорядчий характер і спрямований на фінансову стабільність та захист вкладників. Наприклад, вимога докапіталізації. Відзначимо, що конкретні індивідуальні рішення про докапіталізацію щодо окремого банку зазвичай не публікуються через банківську таємницю; заборона виплати дивідендів (на період дії воєнного стану банкам (крім випадків, окремо визначених для держбанків) не здійснювати розподілу капіталу та не виплачувати дивіденди акціонерам (виняток – за привілейованими акціями); додатково встановлено низку обмежень на операції з пов'язаними особами); підвищені буфери/нормативи у стрес-умовах; посилене резервування під кредити. Зазначимо, що конкретні рівні буферів (наприклад, активація контрциклічного буфера чи величина буфера системного ризику) встановлюються окремими рішеннями Правління НБУ на підставі макропруденційної оцінки; заборона/обмеження операцій із пов'язаними особами; вимога розпродати ризикові/санкційні експозиції; замороження активів підсанкційних клієнтів; пріоритизація платежів критичним секторам; тимчасові мораторії/обмеження окремих виплат у процедурах виведення банку з ринку; особливий порядок виконання зовнішніх боргових зобов'язань у валютному контролі; регулювання курсового режиму,

правил купівлі/продажу валюти, транскордонних переказів; вимоги до операційної безперервності платіжної інфраструктури.

Отже, такий набір інструментів забезпечує швидке, владно-розпорядче втручання задля фінансової стабільності під час особливого періоду, зберігаючи при цьому правові рамки оскарження та зовнішнього контролю.

Виокремлені особливості механізму адміністративно-правового регулювання банківського нагляду в особливий період – односторонність приписів, асиметрія повноважень і прямий вплив на майнову сферу – задають не лише «тон» регулювання в особливий період, а й вимоги до його архітектури: швидкість рішень без хаосу, жорсткість без свавілля, втручання в активи/зобов'язання без руйнування довіри. Саме тому, елементи механізму вибудовуються як керована технологія нагляду: від нормативної основи (законодавчі, підзаконні нормативно-правові акти та спеціальні постанови/положення Національного банку України та акти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб) і суб'єктів (Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Держфінмоніторинг, банки) – до об'єктів впливу (капітал, ліквідність, кредитний ризик, пов'язані особи, валютні операції, IT-резильєнтність). Окремим елементом є юридичні інструменти (загальні обмеження, індивідуальні приписи, раннє втручання, стрес-тести, мораторії, програми капіталізації) і процедури з чіткими дедлайнами: моніторинг → діагностика → припис/угода → контроль виконання → ескалація або деескалація. Це підкріплено інформаційними потоками (позачергова звітність, санкційний/AML-скринінг, реєстри пов'язаних осіб), контролем і відповідальністю (санкції до банку та менеджменту, судове/адміністративне оскарження, зовнішній нагляд), а також комунікацією з ринком і зрозумілими критеріями виходу з обмежень (відновлення нормативів, виконання планів, відсутність повторних порушень).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Завгородній В.А. Механізм адміністративно-правового регулювання взаємодії органів внутрішніх справ і громадських організацій у протидії корупції. Публічне право. 2011. № 2. С. 119–127.
2. Струневич О.П. Адміністративно-правове забезпечення надання рекламних послуг в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Держ. ВНЗ Запоріж. нац. ун-т М-ва освіти і науки України. Запоріжжя, 2016. 205 с.

3. Шопіна І.М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.07 / Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. Київ, 2012. 514 с.
4. Стеценко С.Г. Механізм адміністративно-правового регулювання: сучасні проблемні питання. *Актуальні проблеми держави і права*. С. 31-34. URL: <http://www.apdp.in.ua/v35/07.pdf>
5. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : [навч. посіб.]. К. : Атіка, 2007. 624 с.
6. Голосніченко І.П., Стахурський М.Ф., Золотарьова Н.І. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб. / за заг. ред. І.П. Голосніченка. Київ: ГАН, 2005. 232 с.
7. Курс адміністративного права України : підруч. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 872 с.
8. Адміністративне право України: підручник / за ред. О. В. Кузьменко, В. Г. Чорної. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.
9. Драчевська О.О. Адміністративно-правове регулювання банківської системи в Україні: автор. дис. канд. юрид. наук зі спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2021. 18 с
10. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: затв. Постановою Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025